

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Flatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: VI

Ankara, 30 Mayıs, 1929

Sayı: 131

Musahabe:

BİBLİOMANİE

Kitapları ve kütüphanesi olmak, okumak haddizatında pek tabii birşeydir. Hatta medenî bir insan için bunlar mutlak bir ihtiyaçtır. Fakat bazıları da vardır ki onların bütün ihtirasları kitap toplamaktan ibarettir. Bunlar ya hiç okumazlar veyahut pek az okurlar. İşte bu adamlara «bibliomane», ve ruhî bir hastalık olan ihtiraslarına da «bibliomanie» derler. Türlü türlü bibliomane'lere tesadüf edilir: kimi müzehhep ciltli kitaplara meraklıdır, kütüphanesini bunlarla süsler.. Kimi nüshası nadir eserlere düşkündür, bunları toplamakla meşgul olur.. Kimi daha azgındır, hangi kitap olursa olsun alır, bunların evleri kitap meşheridir. Bir garp muharririnin dediği gibi: «Hakikî mütaleaya heveskâr bir bibliomane'a pek nadir tesadüf edilir.»

Bibliomanie ile iştigal eden mütetebbiler meşhur İskenderiye kütüphanesinin sırf bir «vanité royale: hükümdar nahveti» ile meydana geldiğini söylüyorlar ki, memleketimizdeki «Selâtin Kütüphaneleri» de bu noktâna zarteyit eden misallerdendir: işte bu kabîl kütüphanelerin en zenginlerinden «Ayasofya Kütüphanesi». Bu kütüphaneyi Birinci Mahmut tesis etmiştir. Muhtelif ilimlere ait dek kıymetli, ve bazan pek nadir

eserlere malik olan bu kütüphane, muayyen bir gayeye göre meydana gelmemiş olduğu için hiçbir ihtiyacı, hatta basit ve nakâfi bir surette bile tatmin edemez. Bu kütüphanenin içinde Yavuzun, Çaldıran muharebesi üzerine İran, dan ve Mısır seferi münasebetile Mısır, dan getirmiş olduğu kitaplardan başka ölen ve katledilen vezirlerden müsadere edilen müellefata, kütüphanenin tesisi hasebile Birinci Mahmut devri ricalinin hediye ettiği eserlere kadar rasgele toplanmış türlü kitaplar vardır. O zaman için birinci derecede lâzım olan bir eser bazan yoktur da ikinci derecede bir kitabın meselâ beş altı, hatta bazan on beş yirmi nüshası vardır. Nuruosmaniye Kütüphanesi de böyledir: Üçüncü Osman, selefi Birinci Mahmudun hazırladığı, tescil ettirdiği kitapların üzerine kâğıt yapıştırarak kendi mührünü bastırmıştır ki mevcut kitaplardan birçoğunun ilk yapırları aydınlığa tutulunca alttaki ilk tescil ve mühür görülür.

Nihayet kitaplarını millete terkettiği için, ismini hayr ile yadetmeğe mecbur olduğumuz kitap meraklısı meşhur bir zatın tuhaf bir hareketini bilvesile öğrenmiştim. Şöyle ki bu zat kitaplarını vakfettikten sonra

kütüphanesine tahsis edilen yere başka kütüphaneler de getirilmişti. Nadir nüshaların kendi kütüphanesinde bulunmasından derin ve ihtiraslı bir zevk duyan bu zat aynı yerdeki diğer kütüphanelerdeki bazı eserleri kendi kütüphanesine nakletmiş ve kendi mührü ile mühürlemiştir. Bu hareketinin kendine maddî bir nef'i yoktu, çünkü kütüphanesi artık milletin malı idi, fakat sırf «bibliomanique» bir ihtirasla bunu yapmış oldu; Allah rahmet etsin.

Şu bahis vesilesile kitap ve mütalea meraklıları arasındaki gayritabiilere «manie de la lecture: okumak manisi» ne müptelâ olanlara da temas etmek istiyorum:

Bir kısım insanlar vardır ki sırf okumak için okurlar; okumak onların ruhunda sönmez ve gayesiz bir hırsdır. Bu adamlar ne tettebbü için, ne tafahhus için, ne yorgunluk almak, dinlenmek için, ne eğlenmek için - hulâsa tabii bir ihtiyaç için - okumazlar. Bunlarda okumak hiçbir maksada maşruf olmıyan bir itiyattır. Çok okurlar, herşey o kurlar. Bütün neşriyat-ilmî olsun, felsefî olsun, edebî olsun fennî olsun, bu adamların mütalea sahasına dahildir. Gazete meraklılarını da bu idada sokmalıdır: sabahleyin bütün gazeteleri alıp akşama kadar

KOOPERATİFÇİLİK

İnşaat Kooperatifleri

İnşaat kooperatiflerinin vatanı, tıpkı istihlâk kooperatifleri gibi İngiltere'dir. Bu tip kooperatiflerin zuhuru, modern iktisadiyatın (kapitalizmin) inkişafı ile sıkı bir surette münasebettardır. Kapitalizme mahsus bir hadise şehirlerin fevkalâde seri teves-süü, meskenlerin pahalılaşmasını tevhit etmektedir. Şehir nüfusunun fazla kesafeti, fakir halkın mesken şeraitini de fenalaştırmaktadır. Bunun için şehirlerin zengin olmiyan halkı, memurlar ilh. mesken şeraitini islâh etmek kira ücretlerini indirmek maksadile bazı içtimai teavün teşkilâtı kurarlar.

İngiltere'de ilk inşaat kooperatifi, istihlâk kooperatiflerinden çok evel doğmuştur. «Robert Owen»in alemdarı olduğu büyük içtimai hareketlerden uzak kalmıştır. Bunun sebebi ise, fakir işçi kütlelerinin bu tip kooperatiflere iştirak edecek derecede varidat sahibi olmamaları ile izah edilebilir.

İlk İngiliz inşaat kooperatifleri, ev inşası için kasasında para biriktiren bir nevi tasarruf sandığına benziyorlardı. Teşkilât-ları çok basitti: kooperatifi vücude getiren kimseler, umumî kasaya haftalık tevdiatta bulunurlar. Bu paralar, bir aileyi barındırabilecek derecede bir ev

inşasına kâfi bir sermaye haline gelinceye kadar teraküm eder. Bu müterakim sermaye bilâhare, şu veya bu âzaya ikraz olunur. O da bu sermaye ile bir ev inşa eder.

Bu cins kooperatifler İngilterede, İngiliz müstemlikelerinde, Amerika'da çok intişar etmiştir. 1915 senesinde bu kooperatiflerin âzası 800 binden fazla idi. Amerika'da ise âzanın mikdarı iki milyonu geçiyordu.

Bu tip inşaat kooperatiflerine, işçilerin yüksek tabakaları yani mühendisler, technicienler, ustalar, büyük memurlar iştirak edebilmektedirler. Âzanın kooperatifle olan rabıtasına okadar sıkı denemez. Bu cins kooperatifin gayesi, âzasını ev sahibi yapmaktır. Ev inşası için para istikraz eden âza kooperatife borçlanır. Âzayı da kooperatife bağlayan bağ, bu borç rabıtasından başka bir şey değildir. Borç ödenince âza da kooperatiften ayrılmış olur.

Kooperatifin muamelâtı gayet sadedir ve basit bir tasarruf sandığı muamelesini andırır. Yalnız şu farkla ki, kooperatifin aktif muamelâtı daha emin ve muayyendir. İnşa edilecek evin teminat olarak gösterilmesine mukabil ikrazat yapılır. İnşaat kooperatiflerinin aktif muamelâ-

tındaki bu meziyet onlara çok sağlam bir malî garanti vazifesi görür. İkrazatın böyle sağlam bir teminat mukabili olması, ikraz edilen paranın kaybolması ihtimalini de asgarî bir dereceye indirir. Kooperatifin idare masarifi de azdır. Muamelât çok basit olduğundan hususî bir binaya lüzum yoktur.

Fakat bu tip kooperatiflerin çok büyük kusurları vardır. Bu müesseselerden ancak kazancı fazla olanlar istifade edebilmektedirler. Taksit, taksit olmasına rağmen, kasaya yatırılan paraların mikdarı oldukça dolgundur. Küçük memurlar, az yevmiyeli işçiler ise her hafta yahut her ay kazançlarından böyle büyük yekûnlar tutacak bir para ayıramıyacaklarından bu kooperatiflere iştirak edemezler. Bundan maada iş aramak için şehirden şehire dolaşan işçiler bu kooperatiflere giremezler. İş peşinde daima yer değiştiren bir işçi gayri menkul emvale bağlı olmak istemez.

Yukarda söylediğimiz gibi, bu cins kooperatifler, âzasına ev inşası için yalnız para ikraz etmekle iktifa ederler. Binanın inşasına, istimaline kat'iyen müdahale etmezler. Bu itibarla bu tip kooperatifler mesken meselesini hiç bir zaman halledemezler ve

yeni yeni ev sahiplerinin türemesine ve bazan da bunların bu evler üzerinde spekülasyon yapmalarına hizmet etmiş olurlar.

Harptenberi yeni bir tip inşaat kooperatifi inkişafa başlamıştır. Bu tip inşaat kooperatifleri Anglo-Saxon kooperatiflerinden olarak evleri bizzat kendileri inşa ederler.

İngiltere'de bu yeni tip inşaat kooperatiflerini tesis eden meşhur teşkilâtçı « Henri Wiwian » dir. Bu zatın fikrince, inşaat kooperatifleri, eskilerine nispeten daha vasi gayeler takip edeceklerdir. Hali hazırın şehirleri gayrimakul ve şekilsizdir. Halkın mesken şeraitini daha iyi esaslara göre değiştirmek lâzımdır. Meskenlerin yeni bir tipi yaratılmalıdır. Bu yeni tip, bahçeli evdir. Bu gayeye vasıl olmak için inşaat kooperatifleri bizzat kendileri, istedikleri tarzda evler inşa edeceklerdir. Bu evler içindekilerin değil kooperatifin malı olacaktır.

Hali hazırda İngiltere'de bu tip kooperatiflerden 18 tane vardır. Bunların gayri menkul emvali 900 bin İngiliz lirası kıymetindedir. Bu inşaat kooperatifleri, inşaat için arazi satın almakta ve bu arazi üzerinde muayyen bir plân dahilinde sıhhi ve bedii evler inşa etmekte ve bu evler arasında güzel parklar, tenis kortları, çocuk bahçeleri, ve saire yapmaktadırlar.

Bu kooperatifler bir dereceye kadar sermayedar (kapitalist) şirketlere yaklaşırlar. Hakikî kooperatif addedilmezler. Koope-

ratifçilik prensiplerinden [1] ayrıldıkları noktalar şunlardır: I- âzanın rey mikdarı, sahip olduğu hisse mikdarına tabidir. (bir eldeki azamî hisse mikdarı 10 dur).

II - Hisse başına oldukça mühim bir kâr isabet etmektedir (mamafî bu kâr yüzde 50 yi geçmez). III - Kooperatif hem mutavassıt hem de zengince tabakaların ihtiyaçlarına göre ev inşa etmektedir.

Bu kooperatifler eskileri gibi, kendi sermayelerile iş görmezler. Hariçten para tedarik ederler. Piyasaya çok suhuletle sürülebilen obligationlar ihraç ederler. Hisse sermayesinin mikdarı kooperatifin emrindeki yabancı sermayenin yüzde 15 idir.

İngiltere'deki inşaat kooperatiflerinin hepsi şahsî teşebbüslerle istinat ederler. Devletin veya

[1] Hayat mecmuasının 126 ncı nüshasında Kooperatifçiliğin esas prensiplerinden bahsetmiştik.

belediyelerin muavenetine müraaat etmezler. Fakat sıhhatı umumiye noktai nazarından devletle şehir arasında sıkı bir rabıta vardır. Kooperatif yalnız başına mesken buhranile başa çıkamaz. Kooperatif, mesken şeraitinin islâhına asıl muhtaç olan şehirlerin fakir halkını da teşkilâtlandırmalıdır. Diğer kooperatiflerde olduğu gibi, bu fakir zümreler cüz'î kazançları, cesim sermayelere muhtaç olan inşaat kooperatiflerinden istifade edemezler. Bunun için hali hazırda Avrupada inşaat kooperatifleri istiklalleri baki kalmak şartile, devletin ve belediyelerin malî ve idarî himayesi altında süratle inkişaf etmektedirler.

Sevgili Ankaramızdaki mesken buhranile mücadele etmek için böyle içtimai teavün teşkilâtları vücade getirmek her halde zarurîdir.

İSMAIL HUSREV

Yıllarımla

*Dünden geldin bugüne, gidiyorum yarına
Düşünürken acırım ömrümün yıllarına!
O yıllar ki bir lâhza benimle bir olmadı,
Ben yürüdüm o durdu; yoruldum, yorulmadı.
Bir aşılmaz dağ gibi herbiri yol üstünde,
Belki bir yol verecek, bana bittiğim günde!*

RİFAT NECDET